

Alternativne budućnosti u manoanskoj školi

James A. Dator, John A. Sweeney i Aubrey M. Yee¹

Uvod

Savezna američka država Havaji 1970. pokrenula je jedan pionirski projekt ispitivanja javnog mišljenja o mogućnostima za budućnost, nazvan *Hawaii 2000* – što je bio višegodišnji poduhvat za sve otoke ove države – u kojem su korištene tadašnje vrhunske tehnologije i čitav niz instrumenata za angažman raznih interesnih grupa.² Kako Chaplin objašnjava: „Misija projekta *Hawaii 2000* koja je okupila ne samo naučnike i stručnjake već i mlade ljude koji idu ususret 21. stoljeću pomogla nam je da se usredotočimo na to gdje želimo ići i kako ćemo ondje stići,“³ Kako je navedeno u jednom izvještaju Datora i drugih:

Održavane su prezentacije ove ideje na sjednicama Zakonodavne skupštine Havaja, tokom godine dana održan niz formalnih javnih predavanja o različitim temama usmjerenim na budućnost, emitirani brojni radijski i televizijski programi, objavljeni novinski članci i priče, držani različiti predmeti i kursevi o budućnostima u srednjim školama i na fakultetima te vođeno na stotine razgovora o procesima budućnosti i budućnosti općenito, koje su članovi Savjetodavnog

1 Prijevod: Azra Mulović.

2 „Alternativne budućnosti u manoanskoj školi“ 5. je poglavlje djela Jamesa A. Datora, Johna A. Sweeneya i Aubrey M. Yee, *Mutative media: Communication Technologies and the Power Relations in the Past, Present, and the Futures* [Promjenljivi mediji: Komunikacijske tehnologije i odnos moći u prošlosti, sadašnjosti i budućnostima].

Manoa je četvrt Honolulua, glavnog grada Havaja. U Manoi su smješteni Univerzitet Havaja i brojne škole. Manoanska škola ovdje se odnosi na jedan pravac istraživanja u studijama budućnosti. *Prim. prev.*

3 George Chaplin, Paige Glenn Durland, *Hawaii 2000: continuing experiment in anticipatory democracy* (Honolulu: University Press of Hawaii for the Governor's Conference on the Year 2000, 1973), str. 3-4.

odbora obavili sa profesionalnim, građanskim, poslovnim, obrazovnim i javnim interesnim grupama na svakom otoku.⁴

Među prvim i najvećim javnim zadacima predviđanja koji su poduzeti, projekt *Hawaii 2000* dosta je uradio na podizanju svijesti o studijama budućnosti na globalnom nivou, što je havajsku Zakonodavnu skupštinu podstaklo da osnuje Havajski istraživački centar za studije budućnosti (HRCFS) pri Odsjeku za političke nauke na Havajskom univerzitetu u Manoi (UHM). Pod vođstvom jednog od autora ovog djela, dr. Jima Datora, direktora HRCFS-a od njegovog osnivanja, studije budućnosti na Havajskom univerzitetu u Manoi dobit će nezvanični naziv „manoanska škola“ i to je sada ime za jedan posebn način istraživanja budućnosti kao i za dolinu u kojoj je univerzitet smješten. Studije budućnosti u manoanskoj školi zasnivaju se na temeljnoj ideji da ne postoji *samo jedna* budućnost koja se može „istraživati“, nego se u empirijskoj bazi studija budućnosti nalaze brojne slike budućnosti koje nam dolaze u raznovrsnim oblicima, strahovima i mašti. Od podataka popisa do naučne fantastike, mnogo je stvari koje se mogu koristiti da se zamisle i analiziraju mogućnosti za budućnosti, a jedan od glavnih zadataka futurologa jeste izučavati, ispitati i pokušati razumjeti kako različite slike budućnosti vode ka različitim djelovanjima i „nedjelovanjima“ u sadašnjosti, koja doprinose oblikovanju budućnosti kao sadašnjosti koja tek treba doći. Iako postoje mnogi načini da se kritički pristupi budućnostima, Datorovi „zakoni budućnosti“ kodificirali su pristup manoanske škole i postavili i kontekstualizirali ključna načela u ovom području. U svjetlu naših istraživanja, ažurirali smo ih prema sljedećem:

1. „Budućnost“ se ne može predvidjeti zato što „jedna budućnost“ ne postoji

Studije budućnosti ne pretendiraju – ili ne bi trebalo da pretendiraju – da predviđaju „budućnost“. One se bave idejama, podacima, pričama, umjetnošću itd. o budućnosti – što se može nazvati „slikama budućnosti“ – koje svaki pojedinac (i grupa) ima (i to često više suprotstavljenih predodžbi istovremeno). Ove slike često služe kao osnova za djelovanje u sadašnjosti. Individualne i grupne slike budućnosti često su nestalne, mijenjaju se u skladu s promjenom događaja ili shvatanja. Aspekti nekih slika mogu biti trajniji. Drugi se aspekti mogu mijenjati tokom života. Različite grupe često imaju različite slike budućnosti. Predodžbe muškarca mogu se razlikovati od ženskih. Zapadne predodžbe mogu biti drugačije od nezapadnih itd.

4 Jim Dator et al., *Hawaii 2000: past, present and future* (Honolulu: Social Science Research Institute University of Hawaii at Manoa, 1999).

- (a) „Budućnost“ se ne može predvidjeti, ali alternativne budućnosti mogu i treba da se prognoziraju.

Stoga je jedan od glavnih zadataka studija budućnosti da identificiraju i ispituju glavne alternativne budućnosti koje postoje na datom mjestu i u datom vremenu. „Predvidjeti“ znači „tačno reći šta će se dogoditi prije nego što se to dogodi“. Nekada smo živjeli u svijetu gdje je bilo moguće „predvidjeti“ veliki dio budućnosti. Više ne živimo u takvom svijetu. „Prognozirati“ znači „reći šta bi se moglo dogoditi, na jedan logičan, koherentan i teorijski zasnovan način, koji ne pretendira da bude tačan, ali teži da bude koristan“. Zastupnici manoanske škole ne pokušavaju predvidjeti budućnost, ali nastoje razraditi i prognozirati alternativne budućnosti korisne donosiocima odluka.

- (b) „Budućnost“ se ne može „predvidjeti“, ali nakon što se u razmatranje uzmu alternativne budućnosti, onda se „poželjne budućnosti“ mogu zamišljati, osmišljavati, ostvarivati, stalno procjenjivati, revidirati i ponovo zamišljati.

Zato je glavni zadatak studija budućnosti pomoći pojedincima i grupama u formuliranju, ostvarivanju i ponovnom zamišljanju njihovih poželjnih budućnosti. Stoga futurolozi moraju kritički promišljati rezultate svoga rada i pomno razmotriti šta u etičkom smislu podrazumijeva naknada koju dobiju za pomoć organizacijama u zamišljanju i, naposljetku, kreiranju budućnosti.

- (c) *Da bi bile korisne, studije budućnosti moraju prethoditi strateškom planiranju, pa otud i upravljanju, i povezati se s njima.*

Identificiranje glavnih alternativnih budućnosti i zamišljanje i kreiranje poželjnih budućnosti dalje vodi aktivnostima strateškog planiranja, koje, potom, određuju svakodnevne odluke onih koji vode organizaciju. Međutim, proces prognoziranja alternativnih budućnosti i zamišljanja poželjnih budućnosti i trajan je i promjenjiv. Svrha svakog zadatka studija budućnosti jeste kreiranje vizije vodilje, a ne „konačnog rješenja“ ili nekog ograničavajućeg plana. Vizije poželjnih budućnosti, posebno u okruženju ubrzanih tehnoloških, pa time i društvenih i okolišnih promjena, potrebno je mijenjati u skladu s novim mogućnostima i novonastalim problemima.

2. Trebalo bi da svaka korisna ideja o budućnostima izgleda apsurdno

- (a) Zbog toga što nove tehnologije omogućavaju nova ponašanja i vrijednosti i osporavaju stara uvjerenja i vrijednosti koje su zasnovane na prethodnim tehnologijama, mnoge karakteristike budućnosti u početku se

smatraju novim i izazovnim. One se u početku obično doimaju kao bestidne, nemoguće, glupe, „naučnofantastične“, apsurdne. S vremenom postaju poznatije, a naposljetku normalne i „očigledne“. Nažalost, tačno je da nisu sve apsurdne ideje korisne – mnoge stvarno jesu samo apsurdne. Odrediti unaprijed razliku između njih jeste ono zbog čega je prognoziranje budućnosti više umjetnost, nego nauka.

- (b) Stoga je ono što široke mase, a ponekad čak i stručnjaci smatraju „najvjerojatnijom budućnošću“ često jedna od najmanje vjerovatnih stvarnih budućnosti.
- (c) Ako futurolozi očekuju da budu korisni, treba da očekuju i da ih ismijavaju i da njihove ideje često odbacuju. Ponekad njihove ideje i zaslužuju da ih ismijavaju i odbacuju, međutim, čak i korisne ideje o budućnosti mogu biti odbačene zato što protivrječe „luđačkom realizmu“ sadašnjosti.
- (d) Zato donosioci odluka i opća javnost, ako žele razmotriti korisne informacije o budućnosti, treba da očekuju da će one biti nekonvencionalne, često šokantne, ponekad uvredljive i naoko apsurdne. Futurolozi, međutim, imaju dodatno breme: da pretvore ideju koja je u početku smiješna i apsurdna u moguću i ostvarivu tako što će prikupiti odgovarajuće dokaze i spreplesti alternativne scenarije njenog mogućeg razvoja.

3. Budućnosti nisu historija koja se vrti unatrag

Nema jedinstvenog stajališta i / ili narativa koji bi mogao adekvatno obuhvatiti sve složenosti prošlosti (*historije*), a isto važi i za budućnost (od sada *budućnosti*). Štaviše, historija je prečesto „nečija priča“, a to znači da je traženje marginaliziranih glasova iz budućnosti isto tako važno kao i otkrivanje utihlih glasova iz naše kolektivne prošlosti.

- (a) Alternativni scenariji jesu alati za istraživanje različitih mogućnosti – neki su radikalni, neki nisu – s raznovrsnih subjektivnih stajališta, koji omogućavaju i podstiču budući angažman i teoretiziranje s različitih gledišta, posebno s onih koji su sistematski potiskivani, prigušivani i / ili ignorirani u prošlosti i sadašnjosti.
- (b) Pluraliziranje budućnosti istovremeno je i namjensko sredstvo dekoloniziranja budućnosti. Time što osporavaju sadašnje normativne političke strukture, sisteme i institucije, u biti ne znači da studije budućnosti promoviraju određenu ideologiju, program i / ili konačni cilj. Međutim, one doista nastoje omogućiti veće učešće u diskursu o tome šta budućnosti mogu biti, spajajući ga sa opredjeljenjem za egalitarne, participativne i pacifističke vrijednosti, ponašanja i strukture.

Kako stoji u Datorovim (ažuriranim) „zakonima o budućnosti“, studije budućnosti su, barem sa stajališta manoanske škole, jedan ozbiljan politički poduhvat – takav da se sučeljava sa snagama koje vode budućnost niz poznate, ali i niz neželjene puteve. Ovakva dinamika nije ograničena samo na manoansku školu. Zapravo, savremene studije budućnosti umnogome duguju svoj nastanak apokaliptičnim hladnoratovskim tenzijama koje su mnoge ljude navele da misle da budućnosti uopće neće ni biti, kao i da se zapitaju da li su ideje, institucije, tehnologije i kulture koje su dovele do hladnog rata bile najbolje što čovječanstvo može dati. Zaista, mnogi će reći, ako u dijalog o poželjnim budućnostima uključimo svakog na svijetu, a ne zadržimo ga u okviru samo određenih grupa u određenim kulturama, mogli bismo izgraditi budućnost bolju od one u prošlosti.

Studije budućnosti, dakle, mnogo više se tiču kritika i možda sprečavanja da se neke predodžbe budućnosti usvoje kao da se radi o zamislama, izgradnji i ostvarivanju poželjnih budućnosti. Mnogima je širenje neravnoteže odnosa moći u sadašnjosti poželjno, drugima zaista nije. Mnogima, možda i većini, budućnost koju vide pred sobom samo je puki nastavak sadašnjosti – ono što Dator zove „neprekidnim rastom“ ili „zvaničnim“ stavom o budućnosti svih savremenih vlada, obrazovnih sistema i organizacija.⁵ Iako mnogima budućnost ispunjena trajnim ekonomskim rastom možda izgleda dobro, pitanje ko će platiti račun, i u budućnosti i u sadašnjosti, postaje presudno pitanje, posebno što cijenu takvog rasta plaćaju biosfera, autohtoni narodi i sva naša djeca i unuci, čak i oni koji uživaju u navodnim blagodatima modernog života.

Tokom više godina empirijskih istraživanja, Dator je zaključio da su sve te slike budućnosti, milijarde njih, zapravo specifične manifestacije jedne od četiri generičke alternativne budućnosti: budućnosti *rasta (stalnog rasta)*, *kolapsa*, *discipline* i *transformacije*. Ovaj uvid čini osnovu metode modeliranja scenarija specifične za manoansku školu. Kako to Dator objašnjava: „Svaka od četiri generičke forme fundamentalno se razlikuju jedna od druge po kozmologiji, epistemologiji, a često i deontologiji, i nisu varijacije na jedan te isti niz tema.“⁶ Tvrdnjom da se sve „slike budućnosti“ mogu razvrstati koristeći četiri generička arhetipa, Datorov se okvir u osvit studija budućnosti javlja kao jedna naučna i primijenjena disciplina, dok je on „uz mnoge druge rane futurologe pokušavao naći smisao u mnogim često sukobljenim slikama budućnosti“.⁷

Ponudivši jedan mehanizam kontekstualizacije različitih predodžbi budućnosti, Dator tvrdi da „svaka generička forma ima mnoštvo posebnih varijacija u kojima se ogleda njihova zajednička osnova“, što će reći da su arhetipovi upravo to: okviri ili skladišta u kojima sadržaj određenih scenarija varira prema izborima teorije, metodologije i podataka – dijelova procesa po kojem se teoretiziraju

5 Jim Dator, „Alternative futures at the Manoa School“, *Journal of Futures Studies* 14:2 (2009), str. 8 (1-18).

6 Dator, „Alternative futures at the Manoa School“, str. 7.

7 Dator, „Alternative futures at the Manoa School“, str. 5.

društveni trendovi, identificiraju pokretači promjena i kontinuitet, analiziraju trendovi, precizno utvrđuju novonastali problemi i, na kraju, modeliraju kritički presjeci promjena i stabilnosti unutar svakog scenarija iskustvenog, živog svijeta.⁸

Iako je proces modeliranja, a u konačnici i izrade scenarija vrlo kvalitativan – moglo bi se reći jedna umjetnost – on se umnogome oslanja na podatke iz niza izvora, historijskih kao i aktuelnih, uključujući ekonomske, demografske, re-sursne, kulturne i druge činjenice i brojke. To je ono što odvaja studije budućnosti od puke fantazije, kreativnosti i naučne fantastike. Kreativnost i imaginacija jesu potrebni, ali je potrebno i dobro historijsko i savremeno znanje o ključnim elementima društva. Kombinacijom tih činjenica s kreativnom imaginacijom – iz koje niču priče s različitim stupnjem mogućnosti, vjerodostojnosti i vjerovatnosti – futurolozi prave instrument kojim će procjenjivati politiku djelovanja ovdje i sada kako bi se u nesigurnu budućnost krenulo s određenim pouzdanjem. Osim toga, konkretni scenariji razlikuju se ovisno o klijentu i / ili projektu. Poznavanje historije i sadašnjeg stanja bilo kakvog „X“ koje se razmatra integralni je dio modeliranja djelotvornog i korisnog scenarija čija je svrha pomoći pojedincima, zajednicama i institucijama da se učinkovito pripremaju i za kontinuitet i za promjenu.

Uzevši sve navedeno kao osnovu, izdvajaju se četiri generičke arhetipske slike budućnosti koje koristi manoanska škola:

Rast (ili *Neprekidni rast*) – Ovaj arhetip zasnovan je na ideji da će sadašnji trendovi i novonastali problemi teći po ustaljenom obrascu. Ta slika budućnosti prevladava danas u skoro svakom javnom diskursu. Većina ljudi pretpostavlja da će budućnost biti nastavak ili ekstrapolacija onog što misle da poznaju i doživljavaju danas, čemu je dokaz činjenica da mnogi od nas žive svakodnevne živote i rade ono što obično rade i ne pomišljajući na sutra. Međutim, u stvarnosti, kada pogledamo u prošlost i sve te izvanredne stvari koje su se desile – ili se nisu desile – samo u posljednjih 50 do 100 godina, možemo vidjeti da su se desile istinski duboke promjene, ali i da postoji i poželjni i nepoželjni kontinuitet u načinu na koji mnogi od nas žive. Mada neprekidni rast obično podrazumijeva povećan ekonomski razvoj, on umnogome obuhvata i raznovrsne izazove koje je sve veći rast podstakao. Natjerati ljude da zamišljaju budućnost i drugačijom od neprekidnog rasta može biti među najvažnijim i najtežim aspektima rada futurologa, pošto sve institucije modernog društva (posebno obrazovne, naravno ekonomske, te institucije vlasti) imaju za cilj stvaranje uvjeta za rast, obično ekonomski rast.

Kolaps (ili *Novi počeci*) – Ovaj arhetip danas je obično zasnovan na uvjerenju da su ekonomski, ekološki, društveni sistem i sistem vlasti kakve poznajemo neodrživi i da će se urušiti – a možda već propadaju – što nameće potrebu za novim načinima života, od kojih neki zapravo uopće ne moraju biti „novi“. Iako

8 Dator, „Alternative futures at the Manoa School“, str. 7.

su distopijske slike budućnosti i one koje se osvrću na prošlost bile popularne u različitim historijskim trenucima, scenariji propasti nisu suštinski negativni, loši ili stresni. Ova forma slika fokusira se i na ono šta će se desiti nakon oluje, da tako kažemo, koliko i na samu oluju. Koliko god im je lahko zamisliti razne načine na koje bi čovječanstvo moglo nestati, nekim ljudima teško je zamisliti načine na koje bi ljudi zapravo mogli početi napredovati nakon katastrofe i krize, bez obzira što im historija nudi brojne primjere za to. Zapravo, mnogi ljudi i organizacije tvrde da bi nam kolaps današnjih sistema mogao omogućiti da se vratimo ranijim, boljim, čistijim načinima življenja, da se izbavimo od „demonjskih tehnologija“ koje su izopacile naš život i da se vratimo životu koji je više human, manje mehanički. Kolaps pruža izvrsnu priliku za „nove početke“.

Disciplina (ili *Održivost*) – Jedna verzija ovog arhetipa zasnovana je na ideji da bismo mogli i da možemo izbjeći ekološki, društveni, ekonomski ili kulturni kolaps ograničavajući vlastito ponašanje tako da opstanemo u svim ovim područjima. Međutim, iako je održiva budućnost po svojoj suštini disciplinirana, nisu svi disciplinirani scenariji održivi. Druge verzije slika discipliniranih budućnosti kažu da čak i u slučaju da neprekidni razvoj bude održiv u smislu resursa i okruženja, neprekidni ekonomski razvoj logično uništava određene temeljne prirodne, ljudske, kulturne, religijske, ideološke i druge vrijednosti koje bi trebalo da budu osnova dobrog života. Neki će reći: da bismo ispunili svoju ljudsku sudbinu, moramo prestati s beskrajnim, destruktivnim „rastom“ i živjeti svoje živote u skladu s temeljnim, višim vrijednostima. Disciplina može podrazumijevati autoritarnost, diktaturu, ali diktatura ni u kom slučaju nije nužna. Jedno disciplinirano društvo može se urediti tako da obrazovni, institucionalni, strukturni i slični sistemi podstiču ljude da žive saradničke, mirne, ispunjene i smislene živote, što je suprotno od vrijednosti i ponašanja dopuštenih ili nametnutih u sličnim sistemima nekog društva koje zahtijeva neprekidni ekonomski rast.

Transformacija – Ovaj arhetip zasniva se na ideji da će neka tehnološka i / ili duhovna revolucija omogućiti nova ponašanja koja će dati nove vrijednosti i institucije, tako drastično različite da će svijet kakav znamo i kakav smo ranije poznavali biti neprepoznatljiv. U transformacionim slikama budućnosti, čovječanstvo doživljava jedan potpuni preobražaj tako da stari *homo sapiens* više možda neće ni biti u njegovom središtu, niti preživjeti u svom sadašnjem obliku. Od mesijanskih religijskih tradicija do onih koje prizivaju tehnološko Jedinstvo, transformacioni scenariji više se bave prevazilaženjem starih granica i ograničenja čovjeka i društva te međuprostora između njih. Baš kao što se ne može predvidjeti kakav će leptir izaći iz čahure koju gusjenica plete oko sebe, tako se ni konture transformacione budućnosti ne mogu predvidjeti iz tehnoloških i društvenih snaga koje pokreću transformacione procese.

Matrica sedam pokretačkih snaga

Da bismo izradili i oblikovali sadržaj scenarija alternativnih budućnosti nekog „X“ (institucije, ideje, procesa itd.) koje razmatramo – ovdje je naše X budućnost komunikacijskih tehnologija i odnosa moći – prvo moramo imati neku teoriju društvene promjene i kontinuiteta koja usmjerava istraživački proces. Teorija koju koristimo jeste teorija tehnološke promjene, kako je ranije opisana. Ta teorija našu pažnju usmjerava prvo ka prošlosti.

Kada su stvorene prve komunikacijske tehnologije? Kakvi su ljudi u tome učestvovali? Kakvi su bili društveni, okolišni, biološki i tehnološki uvjeti tog vremena koji su doveli do toga da komunikacijske tehnologije poprime oblik i zauzmu pravac koji su imale? Kakvi ljudi sada učestvuju u tome? Kakvi su sadašnji društveni, okolišni, biološki i tehnološki uvjeti u poređenju s ondašnjim? I kamo idu komunikacijske tehnologije? Koji su to „trendovi“ prošlosti i sadašnjosti koji ih vuku ka budućnosti? Koje su snage otpora tim trendovima sada? A koje ih vuku naprijed?

Tabela 5: Matrica sedam pokretačkih snaga

	Budućnosti			
	<i>Rast</i>	<i>Kolaps</i>	<i>Disciplina</i>	<i>Transformacija</i>
Snage				
<i>Stanovništvo</i>	Raste	Opada	Kontrolirano	Posthumano
<i>Energija</i>	Dovoljna	Oskudna	Ograničena	Obilje
<i>Ekonomija</i>	Dominantna	Opstanak	Regulirana	Prosta
<i>Okoliš</i>	Osvojen	Prevršen	Održivi	Umjetni
<i>Kultura</i>	Dinamična	Stabilna	Fokusirana	Kompleksna
<i>Tehnologija</i>	Ubrzana	Ograničena	Sputavana	Transformativna
<i>Vlast</i>	Korporativna	Lokalna	Stroga	Direktna

Za ove potonje, uradili smo neku vrstu skeniranja horizonta, koje smo nazvali „analiza iskrsnulih pitanja“ – mali dokazi koji mogu, ali ne moraju nagovještavati trendove i koji u budućnosti mogu ponići u potpuno razvijene probleme ili prilike. Posmatrali smo ne samo područje sâmh komunikacijskih tehnologija, već i širi društveni, okolišni i tehnološki milje u koji buduće komunikacijske tehnologije mogu biti ugrađene. Jednostavno rečeno, trend je nešto što je aktuelno, živo u svijesti javnosti i u diskursu, a što će sigurno imati utjecaja na budućnost. Mnogi trendovi izvode se iz kvantitativnih podataka kao što su rezultati popisa i ekonomski indeksi. Iako trenodvi pružaju ključni sadržaj za scenarije, četiri opće metode budućnosti imaju prethodno postavljene „pokretače“ koji oblikuju prošlost, sadašnjost i budućnost. Matrica sedam pokretačkih snaga (tabela 5.1)

precizira temeljne *kvalitativne* razlike za sedam pokretačkih snaga i za svaku od četiri opće slike. Ove kvalitativne razlike bit će opisane u kvalitativnim i kvantitativnim detaljima u razradi svakog posebnog opisa svake alternativne budućnosti.

Ovo nazivamo „deduktivnim prognoziranje“. Korištenjem, s jedne strane, četiri generičke budućnosti, a s druge, adekvatnim navođenjem različitih vrijednosti u svakoj budućnosti za svaku historijsku i buduću pokretačku snagu – koje uvećavaju problemi koji se javljaju – možemo opisati četiri vrlo različite slike budućnosti zasnovane na kombinaciji podataka, logike i imaginacije.

Komentirajući moć i utjecaj koji ova „proširena sadašnjost“ ima na naš osjećaj za to šta je moguće, šta je vjerovatno i šta je poželjno u budućnosti(ma), Sardar piše: „Ova budućnost je stabilna, s raspoznatljivim trendovima i može se znati. Najpouzdanije prognoze koncentriraju se na ovaj period. To je oblast prediktivne budućnosti.“⁹ U manoanskoj školi, produžena sadašnjost jeste polazište, međutim, kako je rečeno, metoda modeliranja četiri scenarija budućnosti zahtijeva integraciju i onih problema koji se javljaju, iskrsavaju. Kao što Curry i Schultz objašnjavaju: „Manoanski način izgradnje scenarija pretpostavlja da se ti scenariji prvo grade kao opće slike mogućih budućnosti, a potom se postavlja pitanje kako će [novonastala/i] tema ili problem egzistirati ili funkcionirati u takvom okruženju.“¹⁰ Kao osnova za četiri opće slike, ova matrica od sedam pokretačkih snaga temelj je na kojemu modeliramo scenarije, kojima se dodaju raznovrsni novonastali problemi, a posebno autorovo „nesveto Trojstvo problema, plus još jedan“, a to su: potrošeno obilje jeftine energije, mnogi okolišni izazovi, globalni ekonomski i fiskalni kolaps te nesposobnost vlasti da upravlja.¹¹

9 Ziauddin Sardar, *Future: all that matters* (London: Hodder & Stoughton, 2013).

10 Andrew Curry, Wendy Schultz, „Roads less travelled: different methods, different futures“, *Journal of Futures Studies* 13:4 (2009), str. 48 (35-60).

11 Jim Dator, „The unholy trinity, plus one“, *Journal of Futures Studies* 13:3 (2009), str. 33-48.